

УДК 378.015

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11\(39\)-617-631](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-11(39)-617-631)

Махоткіна Ліна кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Тараса Шевченка, м. Чернігів, <https://orcid.org/0000-0002-1510-9071>

Хімчук Ліліана Іванівна доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, професор кафедри психології розвитку, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, <https://orcid.org/0000-0002-9243-3131>

Бай Ігор кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти та освітніх інновацій, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, <https://orcid.org/0000-0002-5680-0694>

Качмар Олександра Василівна доктор філософських наук, професор кафедри управління соціокультурною діяльністю, шоу-бізнесу та івентменеджменту, Навчально-наукового інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, <https://orcid.org/0000-0002-2002-4603>

Ян Фуззі студент 3-го курсу факультету національної безпеки, Інститут соціальних наук Академії Пьотрковської, вул. Я. Словацького, 114/118, м. Пьотркув-Трибунальський, Польща, <https://orcid.org/0009-0002-7449-9943>

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В ШКОЛІ

Анотація. Сучасне освітнє середовище актуалізоване проектним підходом до навчання. Це зумовлено тим, що проектна діяльність дає можливість використовувати різноманітні методи та прийоми, формує соціально важливі навички, вчить учнів ініціативності та самостійності, дає можливість практично застосовувати отримані знання, вміння, навички, дозволяє розвивати творчі здібності. Психолого-педагогічне проектування несе у собі велику виховну значимість. Робота по методу проектів переводить педагогічну діяльність на більш складний рівень, що передбачає високу кваліфікацію педагога. Проблема проектування в освітньому середовищі останніми роками привертає дедалі більшу увагу дослідників та практиків. Проектування розглядається у двох основних аспектах: соціально-педагогіч-

ному та дидактичному. Тенденції розвитку сучасної педагогічної науки спонукають до детального аналізу та творчого переосмислення досягнень вчених у галузі психолого-педагогічного проектування.

В умовах сьогодення спостерігається тенденція до розширення рамок та компетенцій освітнього простору, який покликаний не тільки виконувати функції навчання і виховання, а й забезпечувати розвиток фізичного, психічного, психологічного, морального та соціального здоров'я дітей. За такого підходу психолого-педагогічний супровід не може розглядатися як сфера додаткової педагогічної діяльності, а має стати невід'ємним елементом системи освіти в цілому, рівноправним учасником у вирішенні завдань формування, розвитку та становлення підростаючого покоління. Оскільки назріла необхідність педагогічного проектування освітнього процесу, ознаками якого можна вважати: загальне розуміння психолого-педагогічного супроводу як особливої культури допомоги та підтримки у пошуку шляхів вирішення актуальних протиріч, що зустрічаються при організації освітнього процесу; значимість системного підходу, що здійснюється фахівцями різних профілів: психологів, педагогів, корекційних спеціалістів, валеологів, соціальних педагогів та медичних працівників та ін.; повсюдне твердження фахівців світової психолого-педагогічної науки у необхідності супроводжувати, а не спрямовувати процес становлення особистості, тим самим не вирішуючи життєві проблеми за підлітків, а сприяючи до самостійного прийняття ними правильних рішень.

Ключові слова: проектування, компетенції, середня освіта, Нова українська школа, педагогіка, виховання, психолого-педагогічне проектування, психологічний супровід.

Makhotkina Lina Candidate of pedagogical sciences, T.H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium", Chernihiv, <https://orcid.org/0000-0002-1510-9071>

Khimchuk Liliana Ivanivna doctor of pedagogical sciences, candidate of psychological sciences, professor, Prykarpattia National University named after Vasyl Stefanyk, professor of the Department of Developmental Psychology, St. Shevchenko, 57, Ivano-Frankivsk, <https://orcid.org/0000-0002-9243-3131>

Bai Ihor Candidate of pedagogical sciences, docent, docent of the primary education and educational innovations, Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk, Ivano-Frankivsk, <https://orcid.org/0000-0002-5680-0694>

Kachmar Oleksandra Vasylivna Doctor of Philosophy, Professor of the Department of Management of Socio-Cultural Activities, Show Business and Event Management, Educational and Scientific Institute of Arts of Vasyl Stefanyk Pre-Carpathian National University, St. Shevchenko, 57, Ivano-Frankivsk, <https://orcid.org/0000-0002-2002-4603>

Fussy Jan third-year student of first-cycle studies in National Security Faculty of Social Sciences, Academy in Piotrków Trybunalski, 97-300 Piotrków Trybunalski, ul. J. Słowackiego 114/118, Poland, <https://orcid.org/0009-0002-7449-9943>

THEORY AND METHODOLOGY OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL DESIGN OF EDUCATIONAL PROCESS IN SCHOOL

Abstract. The modern educational environment is updated with a project approach to learning. This is due to the fact that project activities provide an opportunity to use a variety of methods and techniques, form socially important skills, teach students initiative and independence, provide an opportunity to practically apply the acquired knowledge, skills, and abilities, and develop creative abilities. Psychological and pedagogical design has a great educational significance. Working according to the project method brings pedagogical activity to a more complex level, which requires a high qualification of the teacher. The problem of designing in the educational environment has attracted more and more attention of researchers and practitioners in recent years. Designing is considered in two main aspects: socio-pedagogical and didactic. Development trends of modern pedagogical science encourage detailed analysis and creative rethinking of the achievements of scientists in the field of psychological-pedagogical design.

Today, we can observe a clear tendency to expand the framework and competences of the educational space, which is designed not only to perform the functions of education and upbringing, but also to ensure the development of children's physical, mental, psychological, moral and social health. According to this approach, psychological and pedagogical support cannot be considered as a sphere of additional pedagogical activity, but should become an integral element of the education system as a whole, an equal participant in solving the tasks of formation, development and formation of the younger generation. Since today the need for pedagogical design of the educational process has become ripe, the signs of which can be considered: a general understanding of psychological and pedagogical support as a special culture of help and support in finding ways to solve the actual contradictions encountered in the organization of the educational process; the significance of the systemic approach, which is carried out by specialists of various profiles: psychologists, teachers, correctional specialists, valeologists, social pedagogues and medical workers, etc.; the universal statement of specialists of the world psychological and pedagogical science in the need to accompany, and not direct, the process of personality formation, thereby not solving life problems for teenagers, but contributing to their independent making of the right decisions.

Keywords: design, competencies, secondary education, New Ukrainian school, pedagogy, education, psychological and pedagogical design, psychological support.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни у всіх сферах життя суспільства призвели до зміни ціннісних орієнтацій в освіті, розширили можливості для розкриття творчого потенціалу окремих вчителів та цілих педагогічних колективів у пошуку нових форм та методів виховання та навчання школярів, реалізації інноваційних освітніх проєктів. В цих умовах актуалізується необхідність перекладу інноваційної діяльності створення школи з оновленим виховно-освітнім процесом зі стадії безсистемних пошуків на стадію усвідомленої, цілеспрямованої, науково-обґрунтованої практики, ефективність якої безпосередньо залежить від здійснення педагогічного проектування як із найбільш радикальних способів системного оновлення школи. Проведені нами дослідження показали, що лише третина старшокласників та 26% їхніх батьків визнали позитивний вплив школи на підготовку випускників до життя в сучасних умовах. Більше половини опитаних вчителів (56%) не задоволені результатами своєї роботи у цьому напрямі. Це свідчить про те, що традиційно сформований виховно-освітній процес у загально-освітній школі не може відповідати завданням сучасного суспільства, він недостатньо задовольняє освітні потреби учнів, не сприяє розвитку їх особистісних якостей, недостатньо враховує індивідуально-психологічні особливості дітей, які навчаються в уніфікованому освітньому середовищі [1].

Виявлено, що у функціонуванні виховно-освітнього процесу існує цілий комплекс взаємопов'язаних протиріч, до найбільш важливих з них ми віднесли протиріччя між: новими вимогами до виховно-освітнього процесу та відсутністю ефективних методів та засобів, здатних оперативно коригувати його; наявністю однаковості освіти та широким спектром запитів населення; декларованими освітньою установою цілями та сутністю виховно-освітнього процесу; системою шкільного управління та оновленим виховно-освітнім процесом та його цілями. Усвідомлення та науковий аналіз зазначених протиріч створює необхідні передумови для їх вирішення шляхом спільної діяльності педагогів-практиків та науковців, що поєднує в собі реалізацію педагогічної ініціативи, її адекватне науково-практичне обґрунтування та відповідне ресурсне забезпечення. Такою діяльністю є педагогічне проектування, що включає актуалізацію та теоретичне опрацювання освітніх ініціатив, концептуалізацію проєктного задуму, програмування діяльності з реалізації проєкту.

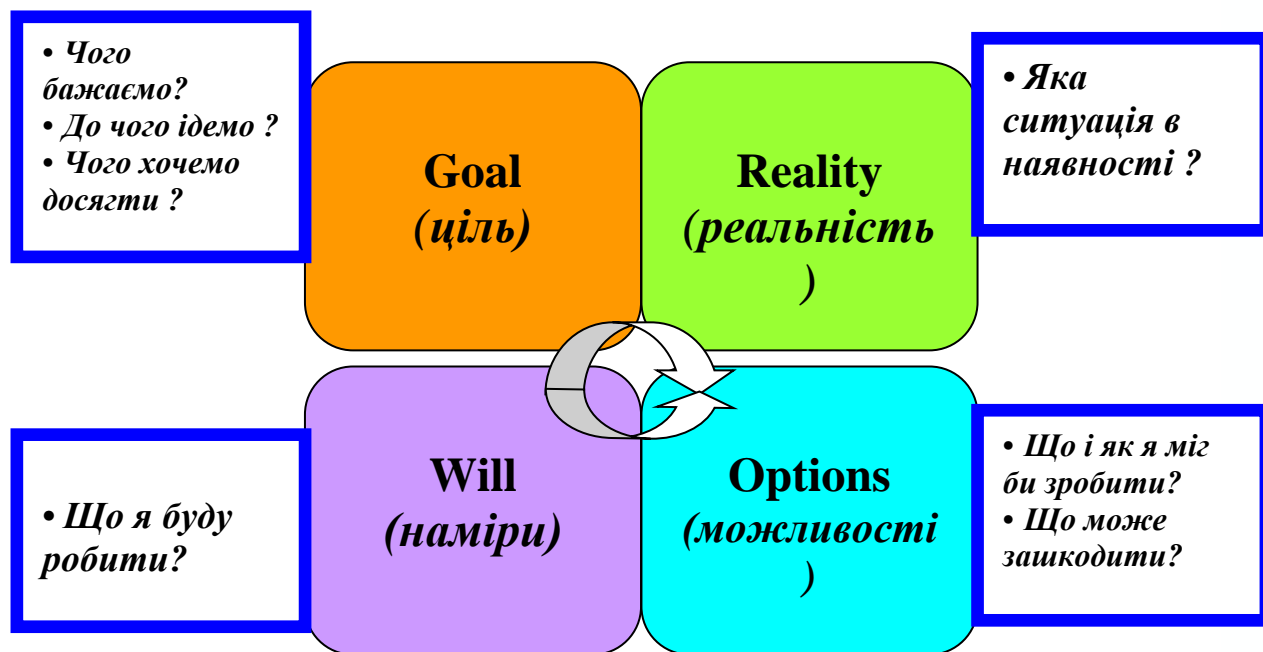
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Прийнято вважати, що метод методів був розроблений американськими психологами і педагогами Дж. Дьюї та У.Х. Кілпатріком. Однак історичні дослідження, на які у своїй роботі посилається М. Нол, вказують на те, що метод проєктів зовсім не є ідеєю американської педагогіки. Передумови його виникнення з'явилися ще у XVI столітті в архітектурних майстернях Італії, а вже на початку XX століття США виник сам метод проєктів [2].

Проектна діяльність характеризує розвиток та технологізацію освітньої сфери, що формувалася в контексті соціокультурного розвитку суспільства протягом досить тривалого періоду. Різні проекти нового суспільства, культурні цінності та знання якого мали стати загальним надбанням, створювалися педагогами класиками вже у період Відродження: Томас Мор «Утопія», Томмазо Кампанелла «Місто Сонця». Далі ця ідея простежувалася на роботах французького філософа Ж.Ж. Руссо, швейцарського педагога І.Г. Песталоцці, німецький педагог Адольф Дістервег. У працях англійського хіміка, професора Г.Е. Армстронга ідея проектної діяльності охарактеризована як евристичний метод, використання якого ставить учня у становище дослідника стосовно наукових фактів [3]. Необхідність реформування народної освіти у Франції, викликана французької революцією XVIII в., зумовила появу проектів загальнонаціональної шкільної системи (Ж.А. Кондорсе, Л.М. Лепелетьє, Ш.М. Талейран, М.Ж. Шеньє). Таким чином, педагогіка того часу, запозичуючи термінологію та загальну сутність традиційного проектування, створює одиничні проекти, головною метою яких є передбачення перспектив розвитку педагогічного об'єкта [4]. Детальне обґрунтування періодів розвитку ідей проектного навчання у світовій практиці освіти наводить німецький учений Міхаель Кнолль, виділяючи п'ять етапів у період з 1590 до 1997 [5,6]. У цій періодизації обґрунтовано першість європейських шкіл у використанні проектного методу.

В основу методу проектів покладено погляди американського філософа і педагога, представника американського неопозитивізму (прагматизму) Дж. Дьюї (*John Dewey*), який бачив місію освіти не стільки у трансляції знань, скільки у розвитку здібностей учня вирішувати «тут і зараз» свої нагальні життєві проблеми [2]. Дж. Дьюї створив свою педагогічну теорію, яку назвав інструменталізмом. Центральним поняттям інструменталізму Дж. Дьюї є досвід, який містить усі прояви людського життя. Ідеї Д. Дьюї почали активно використовувати у другій половині 19 ст. у США. Це було альтернативою абстрактному, відірваному від життя шкільному навчанню, оскільки здійснювало зв'язок навчання із життям. Узагальнив та поширив інформацію про можливості використання проектної діяльності в освіті учень та послідовник Дж. Дьюї У.Х. Кілпатрік (*William Heard Kilpatrick*). Його стаття «Метод проектів», опублікована в 1918 р. в «*Teachers College Record*» - провідному журналі американської шкільної педагогіки - набула величезної популярності (журнал продав 60 тис. перевидань статті Кілпатріка, що за тодішніми мірками вказує на неймовірний попит), стала стимулом для поширення цього методу в педагогіці [7]. Суть проектного методу навчання полягає в тому, що учні опановують вміння, отримують знання, шляхом виконання заздалегідь спланованих практичних завдань, що поступово ускладнюються.

Мета статті - дослідити теорію і методику психолого-педагогічного проектування виховного процесу в школі в сучасних умовах реформування освітньої парадигми.

Виклад основного матеріалу. Технологія навчання за допомогою методу проєктів ґрунтується на ідеях прагматичної педагогіки. Автором методу проєктів є Д. Дьюї. Дослідник вважав, що [2]: 1) у ході пристосування до навколишнього середовища людина змінює її на основі отриманого практичного досвіду; 2) сутність виховання полягає в перетворенні особистого досвіду дитини, що розширюється; 3) головною метою виховання є самореалізація особистості на основі задоволення прагматичних інтересів; 4) навчання має здійснюватися у процесі діяльності. Метою проектування є привернення уваги тих, хто навчається до актуальних соціальних проблем місцевої спільноти, а також їх включення до реальної практичної діяльності з вирішення однієї з цих проблем. Психолого-педагогічне проектування – технологія виховання у освітніх установах. Головний психолого-педагогічний зміст цієї технології - створення умов освітнього середовища, що дозволяють учням ознайомитися з азами проектування, проектною культурою у професійному просторі, функціями та принципами проектної діяльності. Найбільш популярною проектною технологією є технологія Grow (рис. 1).

Розглянемо варіанти використання цієї методики, враховуючи техніку постановки запитань:

1. Goal/ Мета: Що має бути досягнуто до кінця проєкту? Чи відповідає мета смарт-критеріям?

2. Reality/ Реальність: що відбувається зараз? Які кроки вже зроблено для досягнення мети? Які перешкоди можливі? Які ресурси необхідні для досягнення мети?

3. Options/ Варіанти: які варіанти доступні для досягнення мети? Який варіант є найбільш привабливим? Який з них дав найкращі результати?

4. Will/ Готовність: який варіант обрано? Які критерії досягнення мети? Коли команда почне і завершить процес досягнення мети? Яка підтримка необхідна? Як можна оцінити готовність до цих узгоджених дій за шкалою від 1 до 10?

Така взаємодія створює усвідомлення цілей у команді та сприяє створенню атмосфери довіри, що є одним з ключових факторів успіху [8]. З погляду сучасної педагогіки метод проєктів забезпечує: активну позицію учнів; формування пізнавального інтересу; формування загальнонавчальних компетенцій, пов'язаних із практичною діяльністю.

Вимоги щодо використання проєктів визначаються специфікою конкретної галузі наукового знання. Основними вимогами до використання методу проєктів у навчанні школярів є:

- 1) наявність значущої у дослідному творчому плані проблеми;
- 2) значимість передбачуваних результатів проєкту (теоретична, пізнавальна, практична);
- 3) самостійна діяльність учасників проєкту (може бути індивідуальною, парною, груповою);
- 4) наявність етапів проєкту (на кожному етапі мають бути певні результати);
- 5) використання методів дослідження. Структура освітнього проєкту складається з кількох елементів. Вони представлені у табл. 1.

Таблиця 1.

Структура освітнього проєкту

№	Елементи проєкту	Характеристика
1	Тема проєкту	Зміст, над яким працювати
2	Актуальність проблеми	Значимість на даний момент
3	Об'єкт дослідження	Те, у чому вивчається предмет
4	Предмет дослідження	Те, що вивчається в об'єкті
5	Мета проєкту	Результат, який потрібно досягти
6	Завдання проєкту	Етапи досягнення мети
7	Гіпотеза дослідження	Припущення
8	Опис проєкту	Провідна ідея проєкту, її практична реалізація
9	Учасники проєкту	Хто реалізовуватиме проєкт
10	Партнери проєкту	Хто буде допомагати та підтримувати
11	Цільова група	Хто користуватиметься результатами проєкту
12	Етапи та план реалізації проєкту	Розподіл обов'язків між учасниками та у часі
13	Очікувані результати	Продукт проєкту

Джерело: Киричук В. О. Психолого-педагогічне проєктування особистісного розвитку учня. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика. Збірник наукових праць. Випуск 1. К. : Інститут обдарованої дитини, 2008. 286 с.

Як видно з табл. 1, діяльність, представлена у формі заходів, спрямована на вирішення суспільно значущих проблем та досягнення поставлених цілей, при цьому очікуваний результат досягається шляхом вирішення завдань, пов'язаних з досягненням мети, з наданням необхідних ресурсів та управлінням на основі отриманих результатів. Напрямами для класифікації освітніх проєктів можуть бути цілі та завдання, предметно - змістовна область, склад учасників, тривалість. Під час навчання за допомогою методу проєктів доцільно реалізовувати наступні етапи: 1) планування, вибір теми проєкту, формулювання та дослідження проблеми, проблеми, гіпотези, цілей, завдань та ін.; 2) практичне виконання проєкту; 3) заключний етап (оцінка результатів проєкту, захист проєкту) [9].

Структура проєкту залежить від його типу, уявлень про проєкт розробників, тому проєкти містять різну кількість етапів. Найважливішим чинником, що визначає особливості навчання у вигляді методу, є навчальний предмет. Таким чином, проєктування - процес створення проєкту та його фіксація у будь-якій зовні вираженій формі. Це навчає дітей думати, творчо самостійно мислити, розвивати аналітичні здібності. Основні педагогічні проєкти та інноваційні технології, які реалізуються в системі освіти України (табл. 2).

Проєктування освітнього процесу - це етап, який передуює управлінській діяльності і спрямований на досягнення педагогічних цілей і завдань кожної підсистеми (виховання/самовиховання, навчання/навчання і розвитку/само-розвитку). Особливу роль у проєктуванні та організації освітнього середовища школи, оцінці змісту та результатів освітнього процесу набуває цілісна система психолого-педагогічного супроводу. Наведемо приклад забезпечення психолого-педагогічної складової Всеукраїнського науково-педагогічного проєкту «Інтелект України», науково-педагогічного проєкту «Росток» з розроблення змісту навчання, методів та педагогічних технологій.

Інтеграційна програма та педагогічні технології Проєкту «Росток» був започатковано у 1996 році як науково-педагогічний експеримент з розвитку дитини в Україні [10]; у 2014 році проєкт було завершено та впроваджено однойменні технології розвитку дитини. Завдання дослідження – сформулювати, теоретично обґрунтувати та експериментально продемонструвати впровадження інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховний процес на основі інтеграції освітньо-діяльнісного підходу в навчально-виховний процес сучасної школи, а також удосконалити навчально-виховний процес відповідно до сучасних соціальних, наукових, психолого-педагогічних вимог освіти в Україні та визначити конкретні шляхи їх реалізації. Метою проєкту «Росток» є створення необхідних психосоціальних та освітніх умов для всебічного розвитку дітей та формування духовно-культурної особистості громадян України та Європейського співтовариства на гуманізованих та інтегрованих засадах [11].

Дослідження та обґрунтування принципів побудови інтегрованої предметної системи в початковій та середній школі в контексті впровадження Державного стандарту базової середньої освіти на базі закладів загальної середньої освіти, що беруть участь у Проекті «Росток» [11]:

- апробація навчальних планів і програм з кожної предметної галузі як цілісної, інтегрованої та розвивальної системи;
- впровадження існуючих освітніх технологій, що відповідають принципам і змісту програми;
- розробка та апробація методичних рекомендацій для вчителів, які впроваджують новий зміст та освітні технології в рамках проекту;
- підготовка та перепідготовка фахівців для забезпечення потреб у впровадженні освітніх технологій в рамках проекту «Росток».

Таблиця 2.

**Освітні проекти, технології, авторські освітні програми,
тощо (Україна, 2024)**

Назва освітнього проекту	Особливі характеристики	Класи/ Область, де діє проект
1	2	3
Освітня технологія «Росток» https://rostok.org.ua/ogoleshena/	Освітня технологія «Росток» надає безкоштовний доступ до електронних підручників та PDF-підручників із готовими навчальними матеріалами, які можуть використовувати й учителі.	1-9 класи/ Всеукраїнський
Науково-педагогічний проект «Інтелект України» https://intellect-ukraine.org/pro-nas/1-chomu-same-my#Docs	Науково-педагогічний проект «Інтелект України» надає безкоштовний доступ до медіа супроводу та PDF-посібників із готовими навчальними матеріалами, які можуть використовувати й учителі.	1-11 класи/ Всеукраїнський
Світ чекає крилатих https://undip.org.ua/to-teachers/edu-projects/svit-chekaie-krylatykh-osvitniy-proiekt/?fb	Реалізація програми проекту як очно, так і дистанційно ґрунтується на дидактично доцільній комбінації традиційних та інноваційних (у тому числі авторських) форм, методів, прийомів організації освітнього процесу.	1-4 класи
«Оптіма» https://optima.school/free-education	Дистанційна школа «Оптіма» відкрила безкоштовний доступ до річних матеріалів для 1-11 класів.	1-11 класи
«DAR» https://www.dar.school/	Дистанційна школа «DAR» відкрила навчальну платформу для всіх учнів 7-11 класів.	7-11 класи
Дистанційна школа «Liko Education Online» https://bit.ly/3IEB2Aw	Дистанційна школа «Liko Education Online» відкриває безкоштовний доступ до навчання на платформі «Liko Education Online» для всіх охочих. Інструкція для реєстрації на навчання (2-11 класи) за посиланням.	2-11 класи

Продовження таблиці 2

1	2	3
Освітній хаб «Навички майбутнього» https://eif.org.ua/osvitnyihub	Освітній хаб – середовище STEM-освіти, яке одночасно надає доступ до якісної освіти, готує фахівців професій XXI століття, співпрацює з батьківською аудиторією та позитивно впливає на гармонізацію внутрішньо переміщених осіб у нових громадах	БФ «Фонд освітніх ініціатив» та Міністерство освіти і науки України Черкаська область

*Джерело: Інститут модернізації змісту освіти. Педагогічні проекти та інноваційні технології. Навчально-методичне забезпечення. Дистанційне навчання.
URL: <https://imzo.gov.ua/>*

В основі проектного підходу до навчання покладено прагнення розвинути пізнавальні навички учнів, сформувати вміння самостійної дослідницької діяльності та вміння орієнтуватися в інформаційному просторі. Використовуючи технології проектного навчання, викладач стає координатором для учнів, спрямовує їх проектну діяльність на самостійний пошук вирішення завдання, мотивує учнів до участі у проектах. Головними завданнями викладача проектного навчання є: формувати в учнів потреба до безперервного наукового та професійного вдосконалення та самоосвіти; формувати в учнів такі професійно значущі навички: вирішувати творчі завдання, використовуючи різні методи; планувати свою діяльність; самостійно розробляти етапи проектної діяльності; аналізувати свою діяльність на різних етапах проекту; грамотно складати письмову та демонстраційну частини проекту; здійснювати демонстрацію та захист продукту своєї проектної діяльності.

У центрі проектного навчання – орієнтація на самостійну діяльність учнів: індивідуальну чи командну роботу, яка виконується певний період (час реалізації проекту). Сучасна школа представляє собою соціально-педагогічну систему, яка готова до діалогу, міжособистісному спілкуванню, широкому соціальному взаємозв'язку. В цих умовах особливо актуальність набувають питання організації та реалізації процесу психолого-педагогічного супроводу учнів. При цьому увагу варто акцентувати на ключових завданнях психолого-педагогічного супроводу, а саме: профілактики виникнення проблем розвитку та сприяння у вирішенні актуальних завдань навчання, соціалізації учнів; розширення використання у навчально-виховному процесі методів роботи з ціннісно-смысловими орієнтаціями учнів; збереження та зміцнення здоров'я учнів. Аналіз літератури дозволив виявити наявність кількох видів супроводу: індивідуальне, групове, системне. Найефективнішим виступає системний супровід, оскільки він реалізується одночасно у кількох напрямках: розробка і реалізація програм розвитку освітніх систем, експертиза і аналіз планів навчальної і виховної роботи з метою створення сприятливіших умов розвитку

учнів; створення корекційно-профілактичних програм, вкладених у подолання конкретних проблем [12]. При організації системного психолого-педагогічного супроводу учнів важливо охоплювати такі напрямки:

- діагностика, спрямована на усвідомлення учнями суті проблеми; на продуктивність цього процесу впливає наявність високо рівня довіри між учасниками окремої проблемної ситуації;

- профілактика, спрямована на формування в учнів стресостійкості у вигляді розвитку навичок адаптивної поведінки, виробленні умінь і навиків подолання життєвих проблем.

- консультування, спрямоване на розкриття суті проблем учнів та їх обговорення;

- розвиваюча робота, спрямована на актуалізацію потенційних можливостей дитини, тобто облік зони найближчого розвитку учнів;

- корекційна робота спрямована на наближення до певного зразка розвитку;

- інформаційна робота спрямована на психолого-педагогічну освіту шляхом формування та розвитку культури всіх учасників педагогічного процесу;

- експертиза, спрямована на організацію контролю та аналізу освітніх та навчальних програм, освітнього середовища, що включає також професійну діяльність фахівців організацій освіти.

Побудова та стимулювання активності всіх перерахованих вище напрямків роботи – одне з найважливіших завдань системної організації процесу психолого-педагогічного супроводу учнів. Зміст психолого-педагогічного супроводу процесів соціалізації та виховання: профілактика асоціальної поведінки; профілактика та корекція дезадаптивних форм поведінки; профорієнтаційна робота; психологічна підтримка обдарованих дітей; підвищення психолого-педагогічної компетенції всіх учасників освітнього процесу; моніторинг стану здоров'я, безпеки освітнього середовища, психологічної атмосфери освітнього закладу.

Практичний досвід реалізації стандарту освіти довів, психолого-педагогічне супроводження має пронизувати всі сторони взаємодії учня, вихованця, батьків (законних представників) та школи у процесах навчання, розвитку, виховання та соціалізації. Введення державних освітніх стандартів призвело до зміни змісту та методологічного заснування освіти, перетворивши його по суті на освіту психолого-педагогічну. Головною соціально-психологічною особливістю державних освітніх стандартів є врахування можливостей дітей із будь-якими особливостями у розвитку. Освітня установа має створити умови для реалізації розвиваючого потенціалу загальної освіти та на чолі з педагогом забезпечити гнучке індивідуально-орієнтоване навчання та виховання, формування компетенцій, необхідних для інноваційного розвитку

країни. Без психологічних знань із новими вимогами впоратися складно. Виникне необхідність залучення психологів до надання методичної підтримки, навчання педагогів [13]. Державний освітній стандарт загальної освіти орієнтований на об'єктивну оцінку ефективності освітнього процесу, ставить нові цілі та критерії оцінки результатів загальної освіти. В якості основних освітніх результатів новий стандарт виділяє такі компетенції: предметні, метапредметні та особистісні, для яких розробляються засновані на науковій психології технології формування та оцінки, а технології формування та вимірювання зазначених компетенцій є основним предметом діяльності шкільного психолога.

Сьогодні освітній простір країни сприймається як сукупність інститутів соціалізації, яка впливає формування майбутніх поколінь її громадян. Загальноосвітня школа розглядається не як окрема ізольована установа, а у складній взаємодії з такими партнерськими інститутами соціалізації як сім'я, культура, ЗМІ та ін. Для здійснення такого партнерства школи з інститутами соціалізації, насамперед, із сім'єю необхідне посередництво. Відповідно до державного освітнього стандарту як така посередницька діяльність може виступати як виховна, так і психолого-педагогічна робота. Державні стандарти освіти описують вимоги до корекційної роботи в школах, які переважно стосуються роботи з дітьми з інвалідністю, і задають напрямок психолого-педагогічного супроводу в цілому. При цьому особливо важливим для психолого-педагогічного супроводу є залучення таких фахівців, як логопеди та дефектологи. Вимоги стандартів до реалізації програм корекційної роботи полягають у наступному: виявлення та задоволення особливих освітніх потреб учнів з інвалідністю в процесі засвоєння ними основної освітньої програми та подальшої інтеграції в навчальний заклад; здійснення комплексного, індивідуально орієнтованого психолого-педагогічного супроводу всіх учнів.

Психолого-педагогічне супроводження в освітній установі можуть здійснювати: штатні спеціалісти – педагог-психолог, соціальний педагог, учитель-логопед; служба психолого-педагогічного супроводу, до складу якої входять педагог-психолог (один або кілька), учитель-логопед, соціальний педагог, тьютор та ін.; спеціаліст (фахівці), які мають відповідну освіту, залучені за договором; психолого-педагогічний центр (інформаційно-методичний центр) за договором чи угодою. Зміст психолого-педагогічного супроводу навчальної діяльності: діагностика можливостей та особливостей розвитку дитини; побудова індивідуальної траєкторії розвитку дитини; експертиза відповідності методів роботи, що застосовуються вимогам держстандарту.

Сьогодні діти перебувають у стресовому стані та потребують психологічної допомоги. У рамках національної програми з питань психічного здоров'я та психолого-соціальної підтримки Державною науковою установою (ДНУ) «Інститут модернізації змісту освіти» розроблено курс, що базується на

моделі змішаного навчання (blended learning) та складається з мультимедійних уроків у міжнародному форматі SCORM, під назвою «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після військових дій». Використано додаткові навчальні матеріали та практичні вправи для підвищення професійного рівня вчителів та набуття ними сучасних навичок надання першої медичної допомоги відповідно до керівних принципів Save the Children та рекомендацій Міжнародного консультативного постійного комітету (IASC), затверджені Вченою радою Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (протокол № 5 від 29.06.2022). Крім того, в рамках «Всеукраїнської програми психічного здоров'я» Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти» розроблено спеціальний навчальний курс «Важливі навички у стресових ситуаціях» для викладачів за методикою Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), який схвалено Вченою радою Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (Схвалено рішенням Вченої ради ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (протокол № 2 від 1 березня 2023 року).

Вищезазначені курси психосоціальної допомоги розроблено в рамках Всеукраїнського проекту «Екосистема психологічної допомоги в освіті», за підтримки Асоціації інноваційної цифрової освіти, провідної української громадської організації в галузі освіти [14]. Крім того, фахівці Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» розробили спеціальний курс підвищення кваліфікації для педагогічних працівників «Психосоціальний супровід учасників освітнього процесу» [15]. Одним з найважливіших пріоритетів для закладів освіти є забезпечення безпеки учасників освітнього процесу, які наразі потерпають від російської військової агресії. Нові реалії диктують нові правила життя. Одне з найважливіших завдань - озброїти їх необхідними знаннями для безпечного життя.

Висновки. Прискорені темпи суспільного розвитку припускають нове розуміння сенсу галузі освіти - як інституту, який виконує, передусім, функцію соціалізації особистості, у процесі якої успішно може бути здійснено оволодіння соціально значущими компетенціями. Саме такий погляд на освіту є умовою швидкої та гармонійної інтеграції особистості до будь-яких соціальних структур. Сучасна школа, уникаючи колишньої тенденції однаковості (типовості), знаходить свою індивідуальність, вибудовує свою траєкторію розвитку. Процес розвитку школи є предметом особливих діяльностей, до яких належить проектування освітніх систем, як один із найбільш радикальних методів системного оновлення школи. Спроба перевести інноваційну діяльність створення школи з оновленим освітньо-виховним процесом із стадії безсистемних пошуків у стадію усвідомленої, цілеспрямованої практики, що ґрунтується на наукових підходах, призводить до необхідності розробки науково обґрунтованого психолого - педагогічного проекту.

Література:

1. Пушкарьова Т.О. Психолого-педагогічний аспект педагогічного проектування. *Science and Education*, 2017, Issue 3. С. 11-18. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-3-2>
2. Ryan's A. John Dewey and the High Tide of American Liberalism. New York. : W. W. Norton & Company, 1997. 416 p.
3. Former Fellows of The Royal Society of Edinburgh 1783 – 2002: Biographical Index Part One A-J - Royal Society of Edinburgh. ISBN 0-902-19884-X URL: https://www.rse.org.uk/cms/files/fellows/biographical_index/fells_indexp1.pdf
4. Дьоміна О. Метод проектів як засіб розвитку творчої особистості та ефективної співпраці учнів та вчителя. *Англійська мова та література*. 2012. № 3. С. 7–10.
5. Knoll Michael (1997). The Project Method: Its Vocational Education Origin and International Development // *Journal of Industrial Teacher Education*, volum 34, (3), 1997.
6. Knoll Michael: John Dewey und die Projektmethode. Zur Aufklärung eines Missverständnisses. In: *Bildung und Erziehung* 45. 1992. S. 89–108.
7. Kilpatric W.H. The Project Method. *Teachers College Record*. 1918. 19 September. P. 319–334.
8. Моторнюк О. Ю. Моніторинговий підхід до вивчення стану навчання та виховання. *Завучу. Все для роботи*. 2014. №19-20. С. 2-16.
9. Киричук В. О. Психолого-педагогічне проектування особистісного розвитку учня. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика. Збірник наукових праць. Випуск 1. К. : Інститут обдарованої дитини, 2008. 286 с.
10. Науково-педагогічний проект «Росток»: Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садочком. К. : «Освіта України», 2015. №9-10 (37). 165 с.
11. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: наук.-метод. збірник / За заг. ред.. С.М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
12. Болтівець С. Методологічні засади психогігієнічного нормування інноваційної практики. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: Збірник наукових праць. Випуск 5/ Ред. Кол.: Л.І. Даниленко та ін. – К.: Логос, 2001. 170 с.
13. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. [Електронний ресурс] / Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та ін. Київ, Міністерство освіти і науки України, 2016. 36 с. URL: [http://mon.gov.ua/Новини% 202016/12/05/konzepczziya.pdf](http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konzepczziya.pdf)
14. Ecosystem of psychological assistance in the field of education. URL: www.mentalhelp.in.ua.
15. Психологічний супровід учасників освітнього процесу під час війни. URL: <https://naurok.com.ua/psihologichniy-suprovid-uchasnikiv-osvitnogo-procesu-pid-chas-viyni-326326.html>

References:

1. Pushkarova, T.O. (2017). Psykholoho-pedahohichnyy aspekt pedahohichnoho proektuvannya [Psychological and pedagogical aspect of pedagogical design]. 2017, Issue 3. С. 11-18. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2017-3-2>
2. Ryan's, A. (1997). John Dewey and the High Tide of American Liberalism. New York. : W. W. Norton & Company, 1997. 416 p. [in English].
3. Former Fellows of The Royal Society of Edinburgh 1783 – 2002: Biographical Index Part One A-J - Royal Society of Edinburgh. ISBN 0-902-19884-X URL: https://www.rse.org.uk/cms/files/fellows/biographical_index/fells_indexp1.pdf [in English].
4. Domina, O. (2012). Metod proektiv yak zasib rozvytku tvorchoyi osobystosti ta efektyvnoyi spivpratsi uchniv ta vchytelya [Project method as a means of creative personality development and effective cooperation between students and teachers]. *Anhliyska mova ta literature [English language and literature]*. 2012. № 3. С. 7–10.

5. Knoll Michael (1997). The Project Method: Its Vocational Education Origin and International Development // Journal of Industrial Teacher Education, volum 34, (3), 1997. [in English].
6. Knoll Michael (1992): John Dewey und die Projektmethode. Zur Aufklärung eines Missverständnisses. In: Bildung und Erziehung 45. 1992. S. 89–108. [in English].
7. Kilpatric W.H. The Project Method. *Teachers College Record*. 1918. 19 September. P. 319–334. [in English].
8. Motorniuk, O. Yu. (2014). Monitorynhovyi pidkhid do vyvchennia stanu navchannia ta vykhovannia [Monitoring approach to studying the state of education]. *Zavuchu. Use dlia roboty – For a deputy principal. [Everything for work]*, 19-20, 2-16 [in Ukrainian].
9. Kyrychuk, V.O. (2008). Psykholoho-pedahohichne proektuvannia osobystisnoho rozvytku uchnia [Psycho-pedagogical designing of students' personal development]. *Navchannia i vykhovannia obdarovanoi dytyny: teoriia ta praktyka. Zbirnyk naukovykh prats – Education of a gifted child: theory and practice. Collection of scientific works, 1*. Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny. 286 s. [in Ukrainian].
10. Naukovo-pedahohichnyi proekt “Rostok”: Informatsiinyi zbirnyk dlia dyrektora shkoly ta zaviduiuchoho dytiachym sadochkom [Educational project “Rostok”: information journal for school or kindergarten principal]. (2015). Kyiv: Osvita Ukrainy. №9-10 (37). 165 s.
11. Osvita Ukrayiny v umovakh voyennoho stanu [Education of Ukraine under martial law.]. *Innovatsiyna ta proektna diyalnist: nauk.-metod. zbirnyk / Za zah. red.. S.M. Shkarleta*. Kyiv-Chernivtsi «Bukrek». 2022. 140 s. [in Ukrainian]
12. Boltivets, S. (2001). Metodolohichni zasady psykholohichnoho normuvannia innovatsiinoi praktyky [Methodological bases for psychogenic norming of innovative practice]. *Pedahohichni innovatsii: idei, realii, perspektyvy: Zbirnyk naukovykh prats – Innovations in education: ideas, realities, prospects: collection of scientific works, 5*. Kyiv: Lohos. 170 s. [in Ukrainian].
13. Hrynevych, L., Elkin, O., Kalashnikova, S. (2016). *Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly [New Ukrainian school. Conceptual bases for secondary school reforming]*. Kyiv, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. 36 s. Retrieved from: <http://mon.gov.ua/Novyny%202016/12/05/konczepczyia.pdf> [in Ukrainian].
14. Ecosystem of psychological assistance in the field of education. URL: www.mentalhelp.in.ua.
15. Psykholohichnyy suprovid uchasnykiv osvitnoho protsesu pid chas viyny [Psychological support of participants in the educational process during the war]. URL: <https://naurok.com.ua/psihologichnyy-suprovid-uchasnykiv-osvitnogo-procesu-pid-chas-viyni-326326.html> [in Ukrainian].